TEMELSİZ BİR LOKALİZASYON ÖNERİSİ OLARAK TİSMURNA-SMYRNA ÖZDEŞLİĞİ

THE IDENTIFICATION OF TISMURNA-SMYRNA AS A FALLACIOUS LOCALIZATION PROPOSAL

Makale Bilgisi
Başvuru: 06 Şubat 2017
Hakem Değerlendirmesi: 24 Mart 2017
Kabul: 10 Nisan 2018
DOI Numarası: 10.22520/tubaar.2018.22.001

Article Info
Received: February 06, 2017
Peer Review: March 24, 2017
Accepted: April 10, 2018
DOI Number: 10.22520/tubaar.2018.22.001

Muammer İREÇ *

Anahtar Kelimeler: Smyrna, Tišmurna, Tarihi Coğrafya, Orta Tunç Çağı, Orta Anadolu
Keywords: Smyrna, Tišmurna, Historical Geography, Middle Bronze Age, Central Anatolia

ÖZET

Anadolu Arkeolojisi ve Hititolojinin iki öncü ismi E. Akurgal ve S. Alp Smyrna sözcüğünün bir yer adı olarak, Kültepe'de ele geçen Asurca metinlerde Tišmurna olarak geçtiğini öne sürmüşlerdir. Onlara göre zaman içerisinde -ti önekini yitirerek Smurna'ya oradan da Smyrna'ya dönüşen bu yer adı, kentin MÖ 2. binde bilindiğini göstermektedir. Bugün birçok arkeolog, kent tarihçisi, mimar tarafından kullanılan bu bilgi, bugün içinde olduğumuz internet çağından ötürü son derece yayılmış durumdadır. Fakat ses benzerliğinden hareketle kurulmuş bu eşitliğin esasında tarihsel bir karşılığı yoktur. Tišmurna Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Orta Anadolu'da yer alan bir yerleşimdir ve Hellenlerin Smyrna'sı ile hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Bu makalede, Orta Anadolu ticaret ağında küçük bir rol oynadığı Asurca metinlerden anlaşılan Tišmurna'nın lokalizasyon önerilerine kısaca değinilecek; daha sonra tarihi coğrafya ile ilgili son araştırmalar, arkeolojik veriler ve yazılı kaynaklar kullanılarak doğru bilinen bir yanlış haline gelmiş Tišmurna-Smyrna eşitliğinin geçerliliği sorgulanacaktır.

* Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tınaztepe Kampüsü/İzmir. E-mail: muammer.irec@deu.edu.tr

ABSTRACT

The two pioneers of Anatolian archaeology and hittitology, E. Akurgal and S. Alp suggested that the word Smryna as a toponym derived from Tišmurna that occurs in Assyrian texts found in Kültepe. According to them, the prefix –ti was dropped in time, this toponym turned into Smurna and from there to Smyrna. This indicates that the city was known in the 2nd Millenium BC This knowledge has been used by many archaeologists, local historians and architects, it is also very common because of the internet age we are experiencing today. However, this identification which was established based on similarity in sound actually has no historical value. Tišmurna is a settlement in Central Anatolia during the Assyrian Colony Period and it has no relationship to Greek Smyrna. In this article, the localization proposals for Tišmurna which has a minor role in the Central Anatolian Trade Network according to the Assyrian texts will be briefly mentioned; then the validity of Tišmurna-Smyrna identification which becomes a fallacy will be examined by using recent studies on the historical geography of Anatolia, archaeological data and written sources.

Anadolu arkeolojisinin en üretken isimlerinden biri olan Ekrem Akurgal İzmir sözcüğünün kökeni ile ilgili "Eski Çağ'da Ege ve İzmir" kitabında şu tespitleri yapmaktadır: "…Smyrna sözcüğü Yunanca olmayıp, Ege yöremizdeki birçok yer adı gibi Eski Anadolu kökenlidir. Nitekim MÖ 2. binin başlarına ait Kayseri'deki Kültepe yerleşmesinde elde edilen metinlerde Tišmurna diye bir yer adına rastlanmaktadır. Tišmurna 'daki "ti" Sedat Alp'ın belirttiği gibi bir ön ek olup şahıs ya da yer adına işaret etmektedir. Anlaşılan Hellenler ya da onlardan önce Bayraklı Höyüğü'nde oturanlar ön eki atmışlar ve asıl adın kendisini "Smurna" sözünü kullanmışlardır. Böylece kent büyük bir olasılıkla MÖ 3000 ya da en geç MÖ 1800 sıralarında Smurna adı ile anılıyordu"[1] Akurgal'ın tespitini dayandırdığı isim olan Sedat Alp konuyla ilgili olarak "Smyrna'daki urna Eski Anadolu dillerine ait bir ek olmalıdır. Smyrna Koloni çağı tabletlerinden tanınan Tišmurna 'yı anımsatıyor. Tišmurna daki Ti elemanı eski substrat bir dile ait örnek olabilir. Bu düşünce doğru olduğu takdirde Eski İzmir'in Hitit Çağı'ndaki adının Tišmurna olması olasıdır"[2]. E. Bilgiç –urna ile biten yerleşim adlarını incelerken, bu ekin "güney-batı Anadolu yerli kavimlerinde" yer adı olarak görüldüğünü ve bugünkü Smyrna da varlığını korumaya devam ettiğini yazmaktadır[3]. Bilgiç'in mukayese yapmak için yazdığı bu filolojik görüşleri, Akurgal ve Alp tarafından dönüştürülerek kullanılmıştır. Tišmurna-Smyrna eşitliği bu iki ismin ortak hipotezi olarak zaman içerisinde bir kabule dönüşmüştür. İçinde bulunduğumuz ve bilgiye ulaşmanın son derece kolaylaştığı İnternet Çağı'nda bu kabul internet sitelerinden, İzmir'in geçmişi ile ilgili her türlü yayında kendine yer bulmaktadır. Birkaç örnek sıralanırsa; Kültür Bakanlığı'nın İzmir ile ilgili internet sayfasında Tišmurna-Smyrna eşitliği "İzmir Sözünün Kökeni" başlığı altında verilmekte, Akurgal'ın ifadeleri tekrar edilmektedir[4]. Panaztepe'de bulunan kurşun külçe/ağırlığı yayınlayan A. Erkanal, Tišmurna-Smyrna eşitliği önerisine değinerek "Bayraklı-Tepekule'nin metinlerde geçen Tišmurna ile bağdaştırılması olasıdır"[5] ifadesini kullanır. E.T. Tulunay mitik kahraman Pelops'u incelerken; "Bugün Anadolu'da pek çok kentin adı, Yunan öncesi yerli dillere aittir; en iyi bilinen ör. Tišmurna =Smyrna=İzmir'dir"[6] demektedir.

Fakat bu denli yayılmış olan bu kabulün esasında bilimsel bir geçerliliği yoktur. Bu hipotezi ortaya atan isimlerin "otorite" olarak görülmelerinden olsa gerek, bu eşitliğe bugüne kadar çok az şüpheyle yaklaşılmış ve pek sorgulanmamıştır. Hatta yaygın bir kabul gördüğü için bir "Galat-ı meşhur" haline gelmiştir. Bu makalede "doğru bilinen bir yanlışa dönüşmüş" Tišmurna-Smyrna özdeşliği tartışılacak, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Orta Anadolu merkezli yerleşim ve yaşam ağının bir parçası olan Tišmurna'nın kendi karakterine vurgu yapılacaktır. MÖ 2. binyılın başlarında İzmir'in durumu ile ilgili arkeolojik veriler değerlendirilerek, Tišmurna-Smyrna özdeşliğinin geçersizliği üzerinde durulacak ve artık kullanılmaması önerilecektir.

ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI'NDA TİŠMURNA

Anadolu'nun yazıyla tanışmasını sağlayan Asur Ticaret Kolonileri ya da Karum Çağı'nda tüccarlar, ticari malların olduğu kentlere gitmekte ya da bölgedeki küçük kentlerin sakinleri Kaniš gibi merkezlere mallarını götürerek Asurlu tüccarlara satmaktaydılar[7]. Tabletlerde bu ticaret ağında yer alan fakat bugün yeri tam olarak saptanamamış çok sayıda yerleşimin ismi geçmektedir. Metinlere göre Kaniš'in kuzeyinde ve batısında Tawiniya, Tuhpiya, Washaniya, Ulama, Durhumit, Kuburnat, Hanaknak, gibi ticari merkezler yer almaktadır. Tišmurna 'da sayılan bu kentlerin ilişki ağı içerisinde yer alan kentlerden birisidir. Fakat Tišmurna ismi daha çok Kaburnat, Hanaknak ve Durhumit yerleşimleri ile ilişkili metinlerde geçmektedir[8].

Tišmurna ifadesi Asurca 33 metinde geçer ve bu atıflar sıklıkla bakır ya da yün ticaretiyle ilişkilidir[9]. Örneğin bir

Durhumit	*9*	*Šinahuttum*	*1*
Hahhum	*1*	*Taviniya*	*1*
Hanaknak	*2*	*Timelkiya*	*1*
Hattum	*1*	*Tuhpiya*	*2*
Hattus	*3*	*Ulama*	*1*
Kuburnat	*2*	*Wahšušana*	*4*
Purušhaddum	*5*	*Zimišhuna*	*2*

Tablo 1: Tismurna ile Birlikte Anılan Yerleşimler. / *Toponyms mentioned with Tišmurna.*

[1] Akurgal 1993: 44. Benzer şekilde; Akurgal 1994, 12.
[2] Alp 2000: 50.
[3] Bilgiç 1946: 390.
[4] http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,72613/genel-bilgileri.html (Erişim Tarihi 25.11.2016).
[5] Erkanal 2006: 11.
[6] Tulunay 1998: 107.
[7] Michel 2011: 318.
[8] Barjamovic 2011: 276'daki tablodan hareketle hazırlanmıştır.
[9] Tišmurna özellikle kırmızı yün konusunda uzmanlaşmış bir merkezdir. Metinlerden hareketle yaklaşık 4000 kg yün sağladığı hesaplanmıştır. Lassen 2010: 168.

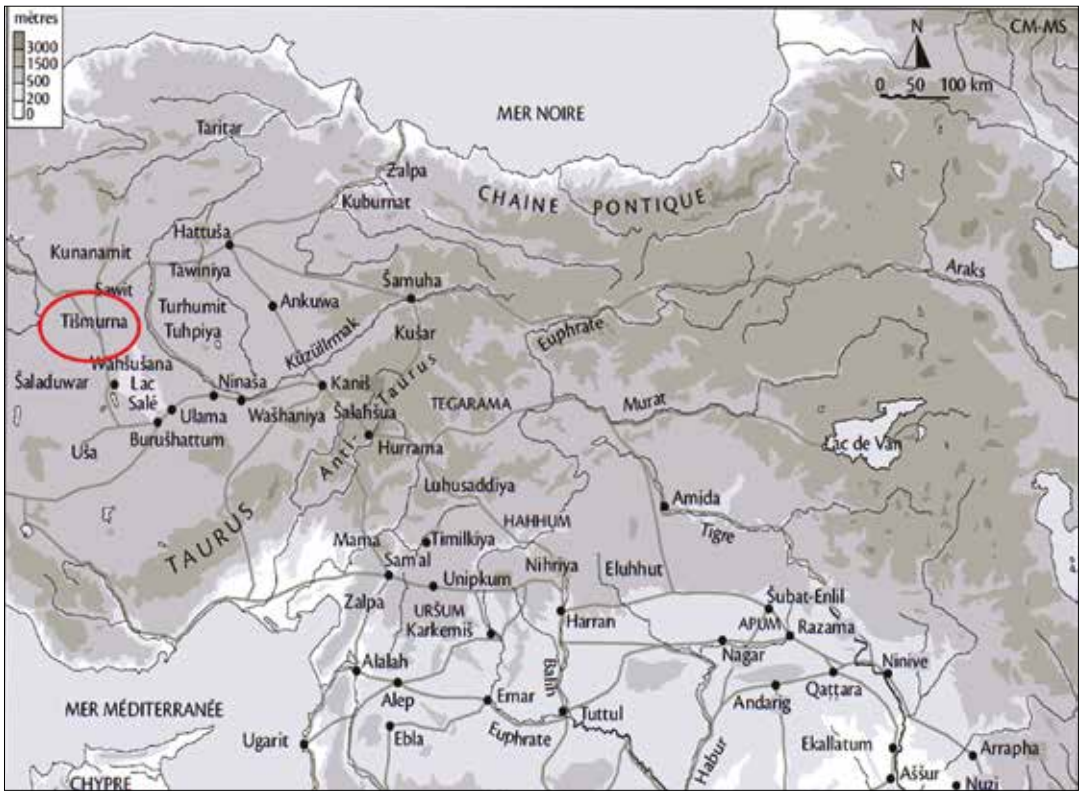

Figure 1: C. Michel'e göre Tišmurna'nın Lokalizasyonu (Michel 2008: Fig 1.) / *The Localization of Tišmurna according to C. Michel.*

mektupta Tišmurna'da bulunan ham bakırın Durhumit kentindeki daha kaliteli bakırla değiştirileceğinden bahsedilmektedir[10]. Bir başka metinde şu ifadeler yer alır: "Bana Durhumit'teki Aššur-imitti'ye ait 2 tane Amutum'dan yüzük verdin. Sarayda, senin huzurunda onları 4 talent 50 mina bakıra sattım. (Daha sonra) Ayrıldığın zaman sen Tišmurna'ya varmadın, mesajım sana Tuhpiya yolunda ulaştı"[11]. Metinden bu üç yerleşimin aynı bölgede olabileceği izlenimini edinmek mümkündür. Mektubu yazan kişi bu yerleşimlerin ticaret ağında birbirine yakın ya da ilişkili olduğunu biliyor olmalıdır. Asurlu tüccarların erişim alanı içerisinde olan bu yerleşimlerin, Orta Anadolu'da ya da çevresinde yer aldığı kesindir. Fakat tam olarak nerede oldukları henüz tespit edilememiştir.

Yerleşimin lokalizasyonu hakkındaki bazı öneriler şöyle sıralanabilir; Cornelius, Yozgat ile Tokat illeri arasında yer alan Akdağmadeni ilçesini, ilçedeki maden ocağından ötürü Tišmurna olarak görmekte, bununla yetinmeyerek yerleşimi Latince Sibora ile eşitlemektedir[12]. Tišmurna'nın metinlerde iyi bir bakır merkezi olarak geçtiğine değinen Bilgiç, bakır yatakları üzerinden yerinin tespit edilmesi gerektiğini ve Bolkar Dağı civarında aranmasının isabetli olacağını önermektedir[13]. Lassen ise Çorum dolaylarında olduğu düşüncesindedir[14]. Michel doğrudan Tišmurna'nın lokalizasyonu ile ilgili bir çalışma yapmamıştır. Fakat yerleşimin ilişki içerisinde olduğu diğer ticari merkezlerle ilgili yaptığı yayınlar Tišmurna'nın konumu hakkında da fikir vermektedir[15]. Yayınlarındaki haritalarda Tišmurna Tuz Gölü yakınlarına yerleştirilmektedir (Fig. 1). Güncel olarak Koloni Çağı'nda Anadolu'nun tarihi coğrafyasını çalışan G. Barjamovic Tišmurna'yı ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Ona göre Tišmurna, Kaburnat, Hanaknak kentlerinin yakınlarındadır ve yerleşimin konumu Taviniya kentinin lokalizasyonuna bağlıdır. Asurlu tüccarlar Tišmurna'da bir Vabartum kurmuşlardır. Kentin yönetici sınıfı ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Yerleşim Eski Hitit Dönemi'nde önemini yitirmiştir ve yazılı kaynaklarda adından bahsedilmemektedir[16].

E. Doğer, Alp ve Bilgiç'in konu ile yazdıklarına yer vererek eşitlik konusunda şüpheli bir yaklaşım sergilemektedir. Batı Anadolu'ya seferler düzenleyen Hititlere ait çiviyazılı metinlerde Tišmurna'nın bir yer adı olarak geçmiyor oluşunu vurgulayarak,

[10] Barjamovic 2011: 277.

[11] Barjamovic 2011: 278.

[12] Cornelius 1963: 239. Ses benzerlikleri üzerinden hareket etmek ve indirgemeci bir düşünceyle yerleşimleri birbiriyle ilişkilendirmek tarihsel coğrafyanın aşırı uçlarından ikisidir. Cornelius'un önerisi bu durumun iyi bir örneğini oluşturur.

[13] Bilgiç 1946: 391.

[14] Lassen 2010: 168

[15] Michel 1991: 253-273; Michel 2008a: 235-252; Michel 2008b: 117-140.

[16] Barjamovic 2011: 280.

"Tişmurna'nın günümüz İzmir kentiyle ilgisi olmadığı, aynı adı taşıyan Anadolu'da başka kentlerin de var olduğu düşünülebileceği" sonucuna varmaktadır[17]. M. Darga, Tišmurna -Smyrna-İzmir eşitliği konusunda sorgulayıcı bir yaklaşım gösteren tek kişidir. Görüşlerini Fransız asurbilimci C. Michel'den bir temellendirme yaparak sunmakta Tišmurna-Smyrna eşitliğini inandırıcı bulmadığını belirtmektedir[18]. Darga, Tišmurna'nın lokalizasyonu için çevresinde olduğu Durhumit kentinin yerinin tayin edilmesinin kritik olduğunu vurgulamakta, kendisine en yakın önerinin Alişar-Sivas hattının güneyindeki bölge olduğunu yazmaktadır. Buna ek olarak yerleşimin Malatya-Elazığ arasında bakır cevherinin çıkarıldığı Ergani-Maden'den çok uzakta olamayacağını düşünmektedir[19].

Koloni Çağı'nin tarihsel coğrafyası ile ilgili literatür Tišmurna'nın Ege Bölgesi ile herhangi bir ilişkisinin olmadığını yansıtmaktadır. Eğer sadece ses benzerliğinden hareketle bu eşitlik kabul edilmişse, metinlerde Tišmurna ile birlikte adı geçen komşu yerleşimleri de Batı Anadolu'ya taşımak ve bunlarla ilişkili yer isimleri aramak gerekecektir. Bu durum başlı başına bu önerinin çıkmazına işaret eder. Tišmurna bir yer adı ve yerleşim olarak bütünüyle "Koloni Çağı ekolojisine" uygundur dolayısıyla Akurgal başta olmak üzere diğer bilim insanların ihtimal verdiği ya da kabul ettiği Tišmurna-Smyrna eşitliği herhangi bir şekilde mümkün görünmemektedir. Hititolog A. Ünal Eski Anadolu dilleri konusunda eğitimi olmayan Akurgal'ın böyle bir öneri de bulunmuş olmasının kabul edilebilir olmadığını, bildiği diller dahilinde de ti önekiyle yer ismi türetildiğini görmediğini belirtmektedir[20]. Tišmurna-Smyrna eşitliğiyle ilgili bir diğer önemli husus sadece Türkiye'de kabul görmüş/görüyor olmasıdır. Mevcut literatür herhangi bir şekilde bu eşitliğe yer vermemektedir. Örneğin Barjamovic, Tišmurna'yı incelerken Smyrna eşitliğine değinmemekte, ne Akurgal'a ne de Alp'e vurgu yapmamaktadır[21].

Tišmurna ile eşitlenen Bayraklı-Tepekule'nin MÖ 2. binyılın başlarındaki durumu ile ilgili arkeolojik veriler son derece kısıtlıdır. 1948-1949 yılları arasında höyükte sınırlı bir alanda yapılan kazılarda elde edilen veriler Akurgal tarafından bir ön rapor olarak yayınlanmıştır[22]. Cumhur Tanrıver tarafından 2014 yılında yetkin bir ekip ve projeyle başlatılan yeni dönem Bayraklı-Tepekule kazıları kapsamında, Tepekule'nin Akurgal tarafından öne çıkarılmış, Hellen Dönemi kenti imajının gölgesinde kalan, 2. bin tabakaları araştırılmaya başlanmıştır[23]. Şimdiye kadar MÖ 2. bin yılın ilk çeyreği ile ilgili höyükten elde edilen veriler yetersiz olsa da, yukarıda metinlerden yola çıkarak çizilen çerçevede yer alan, metal ve yün ticareti ile ön plana çıkan, Tišmurna ile Tepekule arasında hiçbir ilişki olamayacağı açıktır. İzmir'in Bornova ilçesinde yer alan Yassıtepe'de, Tepekule'ye benzer bir şekilde zayıf bir mimari ile birlikte Orta Tunç Çağı'na tarihlenen çanak çömlekler bulunmuştur. Derin, çanak çömleklerin formlarını ve teknik özelliklerini gözeterek Tepekule, Ayasuluk, Beycesultan vb. gibi yerleşimlerle paralellik kurmakta ve Yassıtepe OTÇ tabakasını MÖ 1900-1800 yıllarına tarihlemektedir[24]. Mevcut veriler ışığında OTÇ'nda Ege'nin en önemli merkezi olan Girit ile ilişki kurabilecek herhangi bir buluntunun olmamasından dolayı Derin, höyüğün "İç Ege Kültürleri" ile yakın bir ilişki içerisinde olduğunu vurgulamaktadır[25]. Bu çıkarımlar dikkate alındığında, çevresindeki merkezlerle birlikte bir Orta Anadolu yerleşimi olan Tišmurna'nın arkeolojik olarak hiçbir şekilde İzmir ile ilişkilendirilemeyeceği yine kendini gösterir.

Bir toplumsal hafıza aracı olan ve bilgi aktarımını sağlayan yazıyla, MÖ 2. binyılın başlarında İzmir ve genel olarak Batı Anadolu henüz tanışmamıştır. Asurlu tüccarların bu dönemde bölge ile herhangi bir ilişki kurduklarına dair bir kanıt yoktur. Bugüne kadar Batı Anadolu'da hiçbir çivi yazılı tablet bulunamamıştır. Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde yaşayan insanların, bu dönemde bir yazı sisteminden haberdar olabileceklerine dair tek kanıt Miletos'tan gelmektedir. Kentin OTÇ tabakalarında ele geçmiş çanak çömlek parçaları üzerinde yer alan bazı kazıma işaretlerin, Linear A yazı sistemine ait olduğu önerilmektedir[26]. Bu öneriler kabul edildiğinde Miletos ve Girit uygarlığı arasında yazı üzerinden bir ilişki kurulması mümkün olabilir. Fakat söz konusu işaretler Linear A'ya ait olsa da olmasa da Batı Anadolu'nun yazı bilmeyen bir coğrafya olduğu kanısını değiştirecek bir delil olarak görülemezler. Bölge farklı yazı sistemlerini kullanan ve bilgiyi yönetebilen Ege ile Orta Anadolu uygarlıkları arasında kalmıştır. Orta Anadolu'da Asurlu tüccarların ilişki içerisinde oldukları yerleşimlerde yaşayan insanların çivi yazısını öğrenmeye yönelik bir girişimlerine dair henüz herhangi bir veri yoktur[27]. Benzer bir durumun başta İzmir ve çevresi olmak üzere Batı Anadolu için herhangi bir yazı sistemi fark etmeksizin geçerli olduğu söylenebilir. Yazı sayesinde belirli bilgilerin, yer isimlerinin kuşaklar boyunca aktarılması, bir bellek yaratılması söz konusu değildir.

[17] Doğer 2006: 65-66.
[18] Darga 2009: 238.
[19] Darga 2009: 237.
[20] A. Ünal ile e-mail aracılığıyla yapılan görüşme.
[21] Barjamovic 2011: 276-280
[22] Akurgal 1950: 1-51.
[23] Erdem 2016: 27-28
[24] Derin 2015: 205.
[25] Derin 2015: 205.
[26] Niemeier 1999: 87-99; Del Freo/Niemeier/Zurbach: 2015: 1-22.
[27] Michel 2011: 327.

Dolayısıyla Akurgal'ın ifadesiyle "Hellenler ya da onlardan önce Bayraklı Höyüğü'nde oturanların" Tišmurna sözcüğüne ulaşması, bu sözcüğün bir yerleşim adı olarak sosyal hafızalarında yer edinmesi yazısız bir coğrafya olduğu için mümkün değildir. OTÇ'ndan itibaren Tepekule sakinlerinin hatta Batı Anadolu'daki diğer insanların Tišmurna kelimesinden haberdar olmadığı bile söylenebilir[28]. Nitekim Geç Tunç Çağı'nda bölge ile ilgili Hitit tabletlerinden elde edilen bilgiler bu savı destekler. MÖ 15. yüzyılda Hitit Kralı II. Tuthaliya'nın yıllıklarına göre kral; İzmir, Manisa ve Aydın illeri başta olmak üzere kabaca Ege Bölgesi'ni karşılayan Arzava, Seha ve Hapalla isimlerinin geçtiği bir seferden dönerken, kendisine düşmanlık eden bazı ülkeler ile savaşır. Bu ülkeler aslında Assuva krallığına bağlı yerleşimlerdir ve metinlerde 22 tanesinin adı geçmektedir. Assuva ülkesinin söz konusu dönemde İzmir'in kuzeyinde, genel olarak Kuzeybatı Anadolu'da olduğu düşünülmektedir[29]. İzmir'e yakın bu bölgede adı geçen yer isimlerinin hiç biri Tišmurna ile benzerlik göstermemektedir hatta –urna ile biten bir yerleşin ismine dahi rastlanmaz. Konuyla doğrudan alakalı kayıtlardan biri II. Muršili'nin (MÖ 1321-1295) Arzava seferidir. Kralın yıllıklarında otoritesini tanımayan Arzava Kralı Uhha-ziti üzerine yürüdüğü, ele geçirdiği kentler ve Batı Anadolu'yu fethederek küçük bağlı krallıklara böldüğü anlatılmaktadır[30]. II. Muršili önce bugün Ayasuluk tepesi olduğu iddia edilen Apasa kentini ele geçirmiş[31] daha sonra R. Meriç'in Bademgediği Tepe ile eşitlemek istediği Puranda'ya gitmiştir[32].Yıllıklarda ayrıca Miletos ile eşitlenen Milavanda kentinin de adı geçmektedir. İzmir sınırları içerisinde ve yakınında yer alan bu yerleşimler ile anlaşılacağı üzere Tišmurna arasında bir benzerlik yoktur kendisine de bu metinlerde rastlanmaz. Akurgal'ın ifade ettiği –ti öneki atıldığında elde edilen Smurna'yı andıran bir isme de yıllıklarda rastlanmaz. Görünüşe göre Hititler İzmir körfezine uğramamışlardır. Bu durum Tepekule ve çevresinde ilgilerini çekecek bir gücün olmadığı şeklinde yorumlanabilir[33].

Daha yalın haliyle mevcut yazılı kaynaklar dahilinde, Karum Çağı'na ait Tišmurna kendini Geç Tunç Çağı'na taşıyamamıştır çünkü İzmir'e, Ege coğrafyasına ait değildir. Bu yüzden bu yerleşim adının Tišmurna'dan "bir şekilde" Smyrna'ya dönüşmesinin, yazı ile takip edilebileceği bir tarihsel gerçeklik, bir süreç söz konusu değildir. Darga'nın " Tişmurna ile Smurna/Smirna, Ege şehrinin aynı kökten geldiğini, etimolojik benzetmelere dayanarak, nazari olarak dahi algılamak, yukarıda sunduğumuz yazılı verilerin ışığında, kanımızca pek de inandırıcı gelmiyor"[34] ifadesi durumun en yalın özetidir.

SONUÇ

Akurgal ve Alp tarafından önerilmiş ve bugün bir kabule dönüşmüş Tišmurna-Smyrna eşitliği; birbiri ile bir bağı olmayan iki yerleşim adının sadece ses benzerliğine dayanılarak ilişkilendirilmesinden doğmuştur. Tišmurna, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda (MÖ 1950-1750) Orta Anadolu merkezli ticaret ağının aktörü ve mekânı olan bir yerleşimdir. Bazı öneriler olsa da yerleşimin bugün tam olarak nerede olduğu henüz tespit edilmemiştir. Asurlu tüccarların tuttuğu kayıtlarda yün ve metal ticareti açısından öne çıkan bu ticari merkezin bugün İzmir Bayraklı'daki Tepekule ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Yeni kazılarla daha verimli bir şekilde araştırılmaya başlanan Tepekule'nin ikinci binyıl tabakalarına ait veriler arttıkça, bu eşitlikten bağımsız bir şekilde kentin geçmişi ile ilgili daha sağlıklı çıkarımlar yapılabilecektir. "Bu eşitsizlik" esasında Smyrna'nın erken tarihi ile ilgili araştırmaların azlığından ve Akurgal tarafından yapılan yayınlardan sonra, güncellemelerin yapılmamasından kaynaklanmaktadır.

1960'lı yıllarda L. Binford'un öncülüğünde başlayan Yeni Arkeoloji akımının temel prensiplerinden biri hipotezlerin test edilebilirliğinin ön plana çıkarılması ve bilimsel kanıların araştırmacının saygınlığı ya da otoritesinden ötürü kabul edilmemesidir[35]. Tišmurna-Smyrna meselesi tam olarak bu prensibe bir aykırılık örneğidir. Yaratılan bu yanlış bilgi bugün internetin getirdiği hızla ciddi bir şekilde yayılmıştır. Bu tespit basit bir Google araması yapılarak herkes tarafından doğrulanabilir. Bu kabulün yanlış olduğu gerçeğinin aynı şekilde yayılıp yayılmayacağını da zaman gösterecektir.

TEŞEKKÜR

Bu makalenin ilk taslağını okuyup beni yönlendiren değerli hocalarım Prof. Dr. Ersin Doğer ve Yard. Doç. Dr. Ahmet Uhri'ye, konu ile ilgili görüşlerini büyük bir içtenlikle paylaşan Prof. Dr. Ahmet Ünal'a, kaynak konusunda yardımlarını esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Araş. Gör. Hakan Göncü, Araş. Gör. Bora Ertüzün'e sonsuz teşekkürler.

[28] Akurgal, Kültepe metinlerinde yer alan Tišmurna'nın bugünkü İzmir kenti olup olmadığı konusunda aslında kuşkuludur. Bu yüzden aynı adı taşıyan birkaç kentin daha var olabileceğini düşünmektedir. Akurgal 1993, 44. Bu durum zayıf bir ihtimal olarak kabul edilebilir olsa bile Tišmurna-Smyrna önerisi artık bir kabule dönüşmüştür.

[29] Alparslan 2002: 26.

[30] Beckman/Bryce/Cline 2011: 10-45.

[31] Büyükkolancı 2008: 41-55.

[32] Meriç/Öz 2015: 609-626

[33] Hitit metinlerindeki yokluk ve Tepekule'nin önemli bir merkez olmaması vurgusu daha önce Doğer tarafından da yapılmıştır. Doğer 2006: 66.

[34] Darga 2009: 238.

[35] Renfrew/Bahn 2012: 41.

KAYNAKÇA

AKURGAL, E. 1950.
"Bayraklı Kazısı Ön Rapor", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi VIII/1-2: 1-51.

AKURGAL, E. 1993.
Ege Batı Uygarlığının Doğduğu Yer. İzmir.

AKURGAL, E. 1994.
Eski İzmir I: Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı. Ankara.

ALP, S. 2000.
Hitit Çağı'nda Anadolu: Çiviyazılı ve Hiyeroglif Yazılı Kaynaklar. Ankara.

ALPARSLAN, M. 2002.
"Artukka: Assuwa Ülkesi ve Lokalizasyonu", Anadolu Araştırmaları XVI: 23-34.

BARJAMOVİC, G. 2011
A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period. Kopenhag.

BECKMAN, G/ BRYCE, T/CLINE, E. 2011
The Ahhiyawa Texts. Atlanta.

BİLGİÇ, E. 1946
"Anadolu'nun İlk Yazılı Kaynaklarındaki Yer Adları ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler", Belleten 39: 381-423.

BÜYÜKKOLANCI, M. 2008.
"Selçuk Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) "Apasas" mı?", Batı Anadolu Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar Sempozyumu (Eds. A. Erkanal / S. Günel /U. Deniz). Ankara: 41-55.

DARGA, M. 2009.
"İzmir-Smyrna-Tişmurna Eşitliği Hakkında Görüşler", Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat: Altan Çilingiroğlu'na Armağan (Eds. H. Sağlamtimur / E. Abay / A. Erdem / A. Batmaz / F. Dedeoğlu / M. Erdalkıran / M. Bilge Baştürk / E. Konakçı). İstanbul.

DEL FREO, M. / NİEMEİER, W. D. / ZURBACH, J. 2015.
"Neue Inschriften und Zeichen der Linear A-Schrift aus Milet", Kadmos 54: 1-22.

DERİN, Z. 2015.
"İzmir Yassıtepe Höyüğü Orta Tunç Çağı Yerleşimi", Mustafa Büyükolancı'ya Armağan (Eds. C. Şimşek / B. Duman / E. Konakçı). İstanbul: 203-214.

DOĞER, E. 2006.
İzmir'in Smyrna'sı: Paleolitik Çağ'dan Türk Fethine Kadar. İstanbul.

ERDEM, A. 2016.
"İzmir Bayraklı Höyük'te Prehistorik Çalışmalar-2015", Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler 41: 27-28.

ERKANAL, A. 2006.
"Panaztepe'de bulunan Kurşun Külçenin / Ağırlığın Madencilikte Yeri ve Önemi. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 23: 1-20.

LASSEN, W. A. 2010.
"The Trade in Wool in Old Assyrian Anatolia", Jaarbericht Ex Oriente Lux 42: 159-179.

MERİÇ, R/ ÖZ K. A. 2015.
"Bademgediği Tepe (Puranda) Near Metropolis", NOSTOİ, Indigenous Culture, Migration, Integration in the Aegean Islands Western Anatolia during the Late Bronze Early Iron Ages (Eds. N. C. Stampolidids / Ç. Maner / K. Kopanias). İstanbul: 609-626.

MICHEL, C. 1999.
"Durhumid, son commerce et ses marchands", Marchands Diplomates et Empereurs, Etudes sur la civilisation mesopotamienne offertes a Paul Girelli (Eds. D. Charpin / D. Collon). Paris: 253-273.

MICHEL, C. 2008a
"Nouvelles donnees de Geographie Historique Anatolienne d'apres des Archives Recentes de Kültepe", New Perspektives on the Historical Geography of Anatolia in the II and I Milennium B.C. (Ed. K. Strobel). Florance: 235-252.

MICHEL, C. 2008b.

“La Correspondance des Marchands Assyriens du XIXe s. av. J.-C. De l’archivage des Lettres Commerciales et Privees”, Topoi Supplement 9. Lyon: 117-140.

MICHEL, C. 2011

“The Karum Period on the Plateau”, The Oxford Handbook of Ancient Anatolia. Oxford: 313-336.

NİEMEİER, W. D. 1999.

“A Linear A Inscription from Miletus (Mil Zb 1)”, Kadmos 35: 87-99.

RENFREW, C/ BAHN, P. 2012.

Archaeology: Theories, Methods, and Practice. New York.

TULUNAY, E. 1998.

Pelops’un Gizemi: Antik Kaynaklara Göre Tunç Çağı’nda Anadolu’dan Yapılan Göçler ve Olympia Zeus Tapınağı Tasvir Programı Hakkında Yeni Görüşler. İstanbul.